

HARØHYTTEN OG MYRPÆLENE

MEDDELELSER OM FUND,
GJORTE PAA HARØEN MED FL. STEDER I
AKERØ PRESTEGJELD

VED

SOGNEPREST H. SAXLUND

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER. 1907. NO. 12

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM
1908

Bestyreren af Harøens torvfabrik Nils Øiehaug meddelte, at hans arbejdere under torvspadning 2,5—3 m. dybt i myren havde stødt paa rester af tømmerstokke, tildannede af mennesker, og at han havde ladet al videre torvoptagning paa vedkommende sted indstille og desuden gjenkastet stedet, forat stokkeresterne bedst mulig skulde bevares, indtil nærmere undersøgelse kunde finde sted.

Harøen er henved 10 km. lang og 2—5 km. bred og ligger omtr. 35 km. vest for Molde i den yderste skjærgaard, med havet staaende lige paa. Øen har midt oppaa et lidet fjeldparti, men rager forøvrigt ikke høit op over havet. Dens nordende strækker sig ud som en ganske lav landtunge. Torvfabriken ligger paa indersiden (østsiden) af øen og omtr. 3 km. fra dens nordende.

For 4—5 aar siden havde man paa samme sted ogsaa under torvspadning stødt paa endel enerstokke, som stod paa skraa i myren, med nederenden 2,5—3 m. dybt. Stokkene maalte 15—25 cm. i diameter og stod mod hinanden, som om de dannede resterne af et tag. Disse stokke kom desværre bort.

Sommeren 1907 blev saa stedet fuldstændig udgravet. Man fik derved anledning til at se, at det var rester af en hytte, som man her havde for sig; men det meste af træmaterialet, som havde udgjort hytten, var imidlertid saa forraadnet, at det ikke taalte berøring, hvorfor ogsaa kun ganske ubetydelige rester kunne tages vare paa, og om nogen rekonstruktion af hytten kunde der ikke blive tale. Man fik være tilfreds ved i det store hele at have faaet rede paa dens beliggenhed, bygningsmaade, dimensioner og materiale.

Findestedet (2,5—3 m. under den nuværende jordoverflade) ligger nøiagtig 200 m. fra sjøen og 10 m. over havet. Af fremtrædende gamle strandlinjer mellem sjøen og findestedet — hvoraf den øverste strandlinje med sin banke af grusmateriale tydelig kan iagttages i myren 2 m. o. h. — sees at der i sin tid fra sjøen har skaaret sig en liden bugt ind i retning af findestedet, saaledes

at der oprindelig kun har været et smalt eide (omtr. 40 m. bredt) mellem sjøen og findestedet, og saaledes, at jordbunden — fra den øverste strandlinje af og indover, der hvor nu den dybe myr ligger — i sin tid har sænket sig jævnt ned til findestedet og videre indover til et umiddelbart indenfor liggende lidet vand eller tjern. Til dette vands eller tjerns eksistens i sin tid har jeg sluttet mig ved at betragte saavel terrænets beskaffenhed som de ved torvskjæring fremkomne myrprofiler, som viser, hvad slags undergrund der i sin tid har været paa de forskellige steder i myren, og hvad slags vegetation det der har forekommet (siv eller lignende). Det synes forøvrigt, som om der i sin tid indover myren i nordvestlig retning har ligget flere smaa tjern; nogle faa („Lomtjernet“ m. fl.) eksisterer endnu den dag i dag.

Det først omtalte tjern (strax indenfor den øverste strandlinje) synes paa østsiden (i retning af eidet) at have havt et ganske lidet, lavt næs stikkende ud; og der har hytten staaet. Næsset har i omfang ikke været stort større end selve hytten.

Hytten har, saavidt man kan se, været 3— 3,5 m. lang (retning ø.—v.) og omtr. 2 m. bred (retning n.—s.). Man stødte nemlig under udgravningen paa en 3-sidig „ramme“ af denne længde og bredde. „Rammen“ bestod af raat tilhugne tømmerstokke af løvtræ (rogn og birk) af forskjellig længde og af 15— 25 cm.s diameter; den har været lagt ned paa jorden uden nogen sammenføining af stokenderne (i hjørnerne eller andetsteds). „Rammen“ syntes at have havt noget større bredde paa østsiden (mod eidet) end paa vestsiden (mod tjernet). Paa dens vestside saaes desuden rester af 2 birkestokke, som laa oppaa hinanden, medens der paa østsiden overhovedet ikke iagttoges rester af stokke. Dette synes for det første at kunne tyde paa, at vestsiden (veirsiden) oprindelig har havt en gavl, dannet f. eks. af paa hinanden liggende stokke, hvoraf det isaafald var rester af de 2 nederste, som blev paatruftne under udgravningen, medens de ovenfor liggende stokke maatte være raadnede bort; dernæst, at hytten har været aaben mod øst (mod sjøen og bugten).

Ved 3 af „rammens“ hjørner — udvendig — laa der runde fjærestene af 15—30 kgr.s vægt, 1 ved hvert af hjørnerne mod s. o.

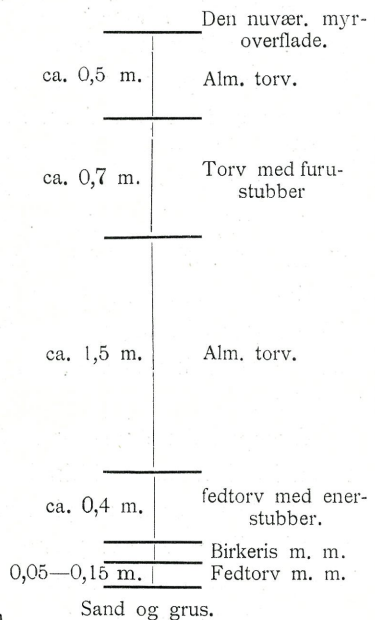
og s. v. og 3 ved hjørnet mod n. v. Ved det fjerde hjørne mod n. o. laa der ingen sten; men det kan dog tænkes, at man ved torvoptagning for 4—5 aar siden paa det omhandlede sted kan have stødt paa og kastet tilside, uden at man nu erindrer det, en eller flere stene, som kan have ligget ogsaa ved „rammen“s fjerde hjørne. Disse stene udenfor „rammen“s hjørner kan tænkes at have tjent til støtte for „rammen“, skjønt de paa den anden side til dette brug synes at maatte have været for lidet vægtige. Stenene var ikke brændte eller medtagne af ild. Man har andre steder i den vidtstrakte torvmyr ikke truffet paa saadanne stene.

Undergrunden, der hvor hytten har staaet, bestod af sand og grus. Over denne kom der først et 5—15 cm. tykt lag af myrjord. Overfladen af dette lag (i lidt større udstrækning end selve „rammen“) syntes at have været fast tiltrampet og var desuden belagt med et glinsende, fedtagtigt dække, som mindede om rester efter birkenæver. Dette dække bevirkede, at myrjorden paa dette sted ved opspadning let lod sig skille ad i 2 horizontale lag. Direktør for Bergens museum, dr. Jens Holmboe, som velvillig har undersøgt torvprøver m. m. fra findestedet, har meddelt, at den ovenfor nævnte myrjord nærmest hører til den torvart, som han har kaldt fedtorv (se „Planterester i norske myrer“, Kra. videnskabselskabs skr., math. naturvid. kl., 1900, no. 2, pag. 28), men helt udpræget er denne fedtorv dog ikke, da den er mere skiktet, end fedtorv pleier at være, og den tillige er tilblandet med materiale af „oredynd“ (l. c. pag. 26). Den indeholder forøvrigt talrige rester af sumpplanter, rimeligvis især blade af tagrør (phragmites) samt birkenæver og en liden underjordisk sop, *cenococum geophilum*.

Ovenpaa dette torvlag med det fedtagtige dække kom der saa et ganske lidet lag af birkeris eller lign. samt (meddelt af Holmboe) de trevlede rester af *eriphorum vaginatum*, en art myruld, som er almindelig paa torvmyrer og bl. a. adskiller sig fra sine slægtninge ved sin tæt tuede vækst, og desuden dele af rodstokken af tagrør (*phragmites communis*). I dette lag laa den foran beskrevne „ramme“ af løvtræmateriale, som sammen med birkeriset og næveren nedenunder synes at have dannet „gulvet“ i hytten.

Næste lag bestod atter af myrjord, som efter Holmboes meddelelse ogsaa nærmest er fedtorv, men af en adskillig løsere beskaffenhed (mere porøs og fibret) end den foran nævnte fedtorv, som dannede nederste lag. I denne løsere fedtorv fandtes ogsaa (efter Holmboe) i store mængder de karakteristiske frø af bukkeblad (*menyanthes trifoliata*), en almindelig myrplante, som meget ofte træffes fossil i norske torvmyrer, samt furukongler og endel smaanødder af myrhat (*comarum palustre*), en af vore almindeligste myrplanter. I dette lag (som var omtr. 40 cm. tykt) og ovenover dette var det, at der for 4—5 aar siden blev fundet de foran nævnte paa skraa mod hinanden staaende tømmerstokke (af ener) og i samme lag fandtes nu de nedenfor beskrevne rester af lignende stokke samt endel kvister og ris (af ener). I samme dybde i myren, som dette lag har man i nærheden paatruffet rødde og stubber af ener, om end, som det synes, ikke af saa stor ener som den, hvoraf hyttens „tagstokke“ har været tagne.

Ovenover dette lag var der et ca. 1,5 m. tykt almindeligt torvlag uden stubber, derover igjen et ca. 70 cm. tykt myrlag, hvori der fandtes furustubber, og endelig øverst op til den nuværende jordoverflade atter et ca. 50 cm. tykt lag med almindelig torv uden stubber og endelig allerøverst lyng. Se forøvrigt hosstaaende profilrids, som viser de foran beskrevne forskellige myrlag. Klimatet maa siden hyttens dage have vekslet betydelig. Det synes saaledes i løbet af denne tid at have været 2 tørre og milde klimatiske perioder (med henholdsvis ener og furuskog) og 2 eller 3 fugtige og kolde perioder. I den sidste af disse skulde vi da nu befinde os.

Af de oplysninger, som jeg har kunnet erholde om de ener-

stokke, som man paa findestedet før har stødt paa — staaende paa skraa mod hinanden —, synes det at fremgaa, at hyttens tag har været dannet som et skraatag af optil 2 m. lange enerstokke (af 15—25 cm.s tykkelse). Af disse enerstokke var der endnu endel rester i behold. De var ligesom „gulvrammen“s løvtræstokke primitivt tildannede. Hertil har vistnok stenredskab været benyttet, efter snitfladernes udseende at dømme. Enkelte snit (paa forskellige stokke) var tydeligvis fremkomme ved, at et kun 2,5 cm. bredt redskab havde været benyttet, medens derimod andre snit viste spor efter et bredere redskab. En enkelt enerstok havde været brukket eller slidt op med roden, som delvis endnu fulgte stokken; paa den maade havde man kunnet spare sig for at hugge stokken af. Enerstokkene har, siden ingen af dem i enderne viste spor efter nogenslags indfældning, rimeligvis været reist op imod hinanden, f. eks. indenfor „gulvrammen“, og udenpaa og indimellem enerstokkene synes der at have været lagt eller stukket mindre træer eller buske (af ener) med grene til 2 sider, hvorved man opnaaede at faa taget tættere. Der fandtes nemlig i og ved hytten en hel del rester efter saadanne flade enerbuske, hvoraf en enkelt var udmerket vel bevaret og er taget vare paa (se fig. 1 tilhøre). Denne enerbusk er ca. 160 cm. lang, 5 cm.

Fig. 1.

tyk nederst; den har til 2 sider gjensiddende, kortere og længere rester af afhugne eller afbrukkede kvister. Et smalt redskab har været benyttet til afhugning af selve busken og endel af kvisterne. En kvist viser spor efter flere mislykkede hug. Kvisterne har alle været afkuttede, — som det synes — medens busken har ligget nede paa en og samme side. Snittene er — som ogsaa snittene i enerstokkenes ender — noget langagtige. Busken har nedentil først været hugget fra 2 sider med et redskab, som (med 1 cm.s indbyrdes afstand) i eggen har havt 2 smaa hak, som paa 2 forskellige steder har efterladt 2 ligeløbende, svagt ophøiede striber i træet, og er derefter blevet brugket løs fra roden.

Hytten kan, efter længden af skraatagets enerstokke at dømme ikke have været høi, i det høieste ca. 1,7 m. under mønet. Beboerne har nok ikke kunnet staa ret opreist i hytten; og ild har de neppe havt derinde. Hytten kan kun have tjent dem til natteopholdsted og til beskyttelse mod uveir.

Indenfor „rammen“ i birkerislaget omtr. midt paa „gulvet“ fandtes der med omtr. $\frac{1}{2}$ m.s indbyrdes afstand 3 gjenstande af træ. Den ene var et ganske vel bevaret traug af rogneved. Det laa med bunden op, men gik ved optagningen istykker; det kan dog sættes sammen igjen, saa man kan se dets form og dimensioner. Før indtørringen var traugets 56 cm. langt, 24 cm. bredt og 11 cm. dybt. Det var tvert afhugget og lige bredt i begge ender. Dets form var eiendommelig, idet nemlig den ene langsideside var temmelig skarpt udhulet og dertil forholdsvis høi, medens derimod den anden langsideside var forholdsvis lav, ikke stort høiere end selve bunden paa trauget. Trauget var meget primitivt tildannet og fremviste karakteristiske hulsnit (som efter en smal stenmeisel eller stenøkse).

De 2 andre gjenstande (af furu) var saa forraadnede, at de ved den mindste berøring gik i smaabitser og derfor umulig lod sig tørre eller opbevare. De var hver 30—40 cm. lange og endte begge i en flad, tynd spids som et spyd eller et stegespid. Spidserne var regelmæssig og fint tildannede; men forøvrigt var træstykkerne klumpede og ujevne; den anden ende (8—10 cm. tyk) havde ingen tildannelse. Et af stykkerne havde dog 15 cm. fra spidsen et tildannet halvmaaneformet indsnit af omtr. 5 cm. længde

(et defekt hul?); og det andet stykke havde henimod den butte ende en langagtig, yderst smal, men temmelig dyb indhulning. Stykkerne syntes ikke at kunne passe ind i hinanden eller oprindeligt at have dannet én gjenstand. Jeg skulde helst være tilbøielig til at antage disse 2 gjenstande for stegespid; men paa den anden side kunde man nu ikke opdage spor efter nogen slags forbrænding paa dem. Et bitte lidet stykke trækul fandtes forøvrigt i hyttens birkerislag. Til vaaben har disse gjenstande neppe kunnet være anvendelige; dertil var de for klumpede og ujevne og spidserne desuden for svage og flade. Det ene spid kan have havt sit hul (?) beregnet paa omdreining om en stok eller lignende. Og det andet stegespids eiendommelige indhulning kan muligens have tjent til opsamlingssted f. eks. for fedt, som smeltede. Paa denne tanke kom jeg ved fra Finmarken af at mindes lappernes omsorg og taalmodighed i retning af at godgjøre sig alle fedtdryp, naar de ved hjælp af spid stegte sin laks eller sit tørrede renkjød.

Forøvrigt fandtes der intet af interesse „inde i hytten“.

Udenom hytten — tildels langt borte — fandtes dog i myren forskellige ting, som forøvrigt neppe alt kan sættes i nogen forbindelse med hytten. Ca. 200 m. i nordvestlig retning for hytten fandtes saaledes, omtrent i samme dybde i myren som hytten, rester af et af mennesker tildannet træstykke, som saaes at have været i berøring med ild; noget andet og mere fandtes der dog ikke paa vedkommende sted, som forøvrigt laa saadan til, at det syntes, som om det ogsaa der i sin tid kunde have været et lidet tjern, ved hvis nordvestlige bred træstykket isaafald skulde være blevet liggende igjen. Det er fra dette sted og videre i n. v. retning, at de foran omtalte smaatjern har ligget og tildels endnu ligger. 100 meter ret nord for det brændte træstykke fandtes der staaende lodret i myren en særdeles godt bevaret tynd furustav. (Se fig. 1, tilvenstre). Den er 1,20 m. lang, snaue 3 cm. jevnt tyk og har i nederenden paa den ene side en primitivt udført, langagtig tilhugning, dannet af flere snit og endende i et brud, hvorved stavens oprindelige tilspidsning er bleven noget defekt. Øverenden er afbrukket eller afraadnet. Staven maa med hele sin nuværende længde have været stukket ned i myren, siden den af

ikke fastere ved end fure har holdt sig saa udmerket godt indtil vore dage. Den stod med nederenden paa bunden af myren, ca. 2,5 m. dybt. Myren maa altsaa have havt mindst 1,20 m.s tykkelse (stavens længde), dengang denne — efter snittene at dømme — stenalderstav blev stukket ned i myren, og den har saa siden indtil vore dage vokset ca. 1,30 m. (afstanden mellem staven og den nuværende myrortovflade). Staven har delvis endnu barken i behold, men er dog uden bark og fri for kviste netop der, hvor det for et menneske af almindelig høide under gang kunde passe at gribe om staven, medens den ellers paa flere steder har ganske smaa kvister staaende ud. Jeg skulde derfor være tilbøielig til antage staven for en datidens vandringsstav.

100 m. nordost for hytten, 125 m. fra sjøen, 8 m. o. h. (altsaa henholdsvis 3 og 2 m. mindre høit o. h. end den øverste strandlinje og hytten) fandtes der i myren n. o. for en liden haug 1 m. dybt nede paa selve undergrunden (som her bestod af havsand og grus) et ildsted, dannende en rund grop af ca. 1 m.s tvermaal og bestaaende af brændt, nævestor kuppelsten. Sammenlign hermed det paa Tautra fundne ildsted (Zieglerog Saxlunds indberetning i Vidsk. S. Skr. 1906).

Og endnu nærmere sjøen, kun 25 m. fra samme og 2 m. o. h., 75 cm. dybt i myren, fandtes der rester af — som det synes — et sideror til en liden baad. Se fig. 2. Gjenstanden ligner forøvrigt meget et aareblad, men har et hul (1,5—3 cm. i diameter, hullets „indgang“ er betydelig større end dets „udgang“) paa „bladet“, og er desuden, som det synes med hensigt, tildannet skjævt. Den er 67 cm. lang, 11 cm. bred. Sammesteds fandtes ogsaa et 68 cm. langt og 6 cm. bredt stykke tildannet træ, paa den ene side ligesom tjæret eller brændt og desuden svagt udhulet efter længden. Dette kan være rester af et baadbord eller endog af en hel baad. Disse fund synes, efter findestedets beliggenhed at dømme, at kunne være fra en senere tidsalder end hytten.

I samme dybde som hytten og ikke langt fra

Fig. 2.

denne, langs med „bredderne“, som det synes, af „vandet“ eller „tjernet“ (ikke ude i samme, der hvor nu myren er dybest) har finderens af hytten før stødt paa myrpæle af birk og rogn, tilspidsede nedentil med 2—3 snit. Pælene blev ikke taget vare paa. Se forøvrigt angaaende myrpæle min afhandling om disse i no. 3 ovfr.

Fundet af myrpæle ikke langt fra hytten har blandt andet bragt mig til at antage, at Harøhytten har været en fangsthytte, hvori, siden hytten har været saavidt lang og bred, en hel familie har opholdt sig i løbet af fangsttiden f. eks. vaar og høst.

Paa gaarden Brunvold paa Harøen, 3 km. vest for torvfabrikken, paa ydersiden af øen, fandtes der fornylig ganske grundt¹⁾ i jorden en slibesten fra stenalderen. Og paa Korsbakken 1 km. vest for fabriken, men noget højere over havet end findestedet for Harøhytten fandt man for et par aar siden i aurjord, (som blev benyttet til veifyld, endel smaa tildannede flintestykker, vistnok „skrabere“; de gik imidlertid tabt.

Paa bunden af den tildels dybe Harø-myrr saavel som nede i fjæren, finder man ofte pimpstene (kaldet „grytestene“), som havstrømme i sin tid har ført did. Og drivtømmer har man ogsaa fundet paa bunden af myren, 10—15 m. o. h.

For ca. 50 aar siden fandtes der paa Røsok paa Harøen ca. 1 m. dybt i myren en hel del regelmæssig sammenlagte furustokke, en „tømmerlunn“, som finderens udtrykte sig. Nogen antydning til rester af et hus eller hytte var der ikke.

I forbindelse med de i nærheden af Harøhytten fundne myrpæler kan der meddeles, at der paa den lidt nordligere liggende Sandø (foruden før paa 2 steder) nu er fundet og taget vare paa 15 myrpæle, ved hvilke der er forskjelligt at merke. For det første synes disse 15 paa samme sted fundne myrpæle at være af mindst 5 forskellige sorter træ: 3 af asp eller andet lignende løvtræ, 2 af hassel eller older, 2 af ener, 5 af furu og 3 af gran, hvilket er de første granmyrpæle, som vides hidtil fundne inden Akerø. Et par af pælene, saaledes 1 granpæl, 1 furupæl og muligens 1 aspepæl,

1) Jeg har hørt landsfolk fremholde muligheden af at „tæleskud“ i jorden her og i lignende tilfælde kan spille ind.

viser spor efter sjømark (boremusling) og maa saaledes have været i sjøen; tilhugningen synes at have fundet sted efterpaa. Sandsynligvis har der saaledes paa denne alle dage træbare ø, hvor trærodde ikke findes i jorden, været benyttet rækved til deraf at tildanne myrpæle, hvilket atter kan forklare tilfældet med fund af myrpæle, paa et og samme sted, af saa mange forskellige træsorter. (Det er dog temmelig vanskeligt at bestemme træsorten i gamle myrpæle, og man kan uden videnskabelig undersøgelse af træet, trods al omhu tage fejl). Pælene var ogsaa forøvrigt høist uensartede (til forskjel fra myrpæle fra andre findesteder): Nogle var butte i nederenden, kun ubetydelig tilsmalnede, atter andre var skarpt tilspidsede nedentil. Et par pæle var nærmest 4-kantet tilspidsede. De fleste — ogsaa furupælene (til forskjel fra furupæle fra andre findesteder) — var af hel, ikke kløvet ved. Alle pæle var mere eller mindre afraadnede oventil. I granpæl var dog saavidt vel bevaret i overenden, at man kan se, at den der har et hul, gaaende paa skraa opad og mundende ud øverst i pælen; for at faa kanalen (hullet) gennem pælen kortest muligt har vedkommende paa forhaand snittet noget af pælen, der hvor hullet (øverst paa siden) skulde have sin „indgang“. Det er denne granpæl, som viser spor efter boremusling. Det tildannede hul gennem pælen er dog ganske anderledes merkeligt og stort end de øvrige af boremuslingen frembragte huller og kanaler, saa nogen feiltagelse forsaavidt er udelukket. Findestedet ligger 7 m. o. h. og omtr. 100 m. fra de steder paa Sandøen, hvor den med hul og den med hage forsynede myrpæl før er fundet. De sidst fundne pæle stod ikke dybt nede i den myrblandede jord, kun omtr. 35 cm. De syntes ikke at have staaet i nogen bestemt orden. Mindst 2 af dem viser spor efter økse; af disse pæle sees den ene at være tildannet med en økse, som har havt et hak i eggen. Om hvadslags redskab der har været benyttet ved tildannelsen af de øvrige pæle, tør jeg intet sige; men naar 2 af pælene er tildannede med økse, synes det at være rimeligst, at ogsaa de øvrige paa samme sted og i samme dybde fundne pæle maa være tildannede med lignende redskab.

Foruden om disse sidst fundne Sandø-pæle har jeg siden ind-

sendelsen af meddelelsen om „de gaadefulde myrpæle“ modtaget oplysninger om fund af pæle fra endnu 4 forskellige steder inden Akerø og nærmeste omegn. Men intet blev taget vare paa. For mange aar siden fandtes der saaledes paa gaarden Løvik paa Gossen ca. 60 m. dybt i myren endel myrpæle. Og paa Akerø-tangen paa Gossen fandtes fornylig ganske grundt (ca. 20 cm.) oppe paa bakkekanten en liden ring med myrpæle (ca. 60 cm. i diameter); men pælene var saa forraadnede, at de ikke taalte berøring. Endelig har jeg faaet meddelelse om 2 forskellige ældre fund af myrpæle paa øvre Tornes i Frænen, det ene i en myr under en liden haug, ca. 45 cm. dybt; paa samme sted, men ca. 30 cm. dybere nede i myren, blev der fundet et smukt forarbejdet redskab af flint (en længere spydspids, dolk eller lign.). Desværre blev redskabet efterladt paa stedet og kom bort. Paa det andet findested paa øvre Tornes (ogsaa for længere tid siden) fandtes bl. a. en myrpæl med hoved.

Alt i alt haves der hidindtil inden Akerø prestegjeld kundskab om ca. 50 fund af myrpæle (foruden nogle fund fra steder i omegnen). Deraf forekommer i det hele 6 ringe med myrpæle. Paa et kart, som i sin tid skal blive videnskabselskabet tilstillet, afmærker jeg de forskellige findesteder.

Desforuden haves kundskab fra mange andre steder i Norge om fund af myrpæle. Foruden de af mig i mine oftere nævnte meddelelser om „de gaadefulde myrpæle“ omhandlede videnskabsmænd, har saaledes den for sine arkæologiske meddelelser ogsaa fra Romsdalen saa høit fortjente skolebestyrer B. E. Bendixen været opmærksom paa myrpælene¹⁾. Ligesaa chefen for Norges geologiske undersøgelse, dr. Hans Reusch, som velvillig har oversendt mig endel notater om myrpæle, hvilke notater han har samlet paa sine reiser i Romsdalen. Paa Bergset i Bud har saaledes 2—3 myrpæle været fundne 1,5 m. dybt. (Kul fandtes indtil 2,30 m.

1) Se aarsber. f. foren. til n. fortidsm.s bevaring før 1877, side 234: „Man er i de sidste aar blevet opmærksom paa, at der af og til i myrer findes rækker af nedrammede pæle. Paa Farstad i Bud har man iagttaget saadanne; den tilspidsede ende var nedrammet i sanden, som dannede bunden af myren. Jeg har ikke selv havt anledning til at se dem, da jeg først længe efter mit besøg yaa stedet fik høre derom. Deres bestemmelse er usikker“

dybt). Paa en gaard nær Bud kirke, i øst for husene, fandtes 10—12 pæle 20 cm. nede i myren, omtr. midt i torvlaget, hvis tykkelse her var 60 cm. Og paa gaarden Kvalsnes i Frænen fandtes der efter meddelelser, som hr. Reusch havde modtaget, pæle vel 1 m. lange, stumpt afskaarne oventil, staaende i lige rækker undertiden 2 i bredden¹). Og i samme myr blev der for omtr. 40 aar siden ca. 1,5 m. dybt paatruffet et rundt talgstykke paa omtr. 6 kgr., ligesom der ogsaa fandtes endel spaan²).

Af ældre beretninger om fund af myrpæle kan i denne forbindelse nævnes, at i aarsber. f. foren. til n. fortidsminders bevar. 1877 side 9 omtales 10 med jernredskab tilhugne pæle, indsendte til universitetets oldsagsamling fra Vaagsø paa Søndmøre. Pælene findes der staaende omtr. $\frac{2}{3}$ m. dybt i myren (i blød myr tildels noget dybere). De synes at have været nedsatte i korte rader med $\frac{1}{3}$ meters (og tildels mindre) indbyrdes afstand. Om radernes længde og afstand fra hinanden kunde ingen oplysning skaffes. Paa Haram paa Søndmøre opgives pælene at være $\frac{1}{3}$ m. lange og at findes $\frac{2}{3}$ —1 m. dybt. De staar i lige linjer omtr. fra nord mod syd og tildels ganske nær hinanden (15 cm. og derunder). De er dels runde, dels flade, men alle tilspidsede i den nedre ende. De er af furu, rogn eller hassel. Efter sorenskriver L. Daaes meddelelse derom skulde pæle af omhandlede art findes i myren paa de havet nærmest liggende øer, baade paa nordre og søndre Søndmøre; specielt nævnes de at være fundne paa Riste, Vaagsø, Dimø, Haramsø, og Fjertoft; derimod synes de at mangle i de længere inde fra havet liggende myrer, som f. eks. paa de store myrstrækninger ved Aase og Spjellkavik i Borgund sogn (maaske fordi disse myrer i ældre tider har været bedækkede med skog). Det samme forhold finder man forresten ogsaa igjen paa Roms-

1) Disse pæles dybde i myren spiller stor rolle, men denne kjendtes ikke. Det kunde jo tænkes, at disse pæle var rester efter et gjærde; men isaafald maatte de, siden de havde holdt sig, i sin tid været nedrammede i myren efter næsten hele sin længde. Og saa langt ned i jorden har neppe gjærdestaur været drevet; og forøvrigt er vel gjærder i saadan myr i sig selv lidt sandsynlig.

2) Kanske talgstykket har været benyttet til glatning af snarerne, som hørte med til myrpælene, og som delvis laa i vand, for at disse, som kunde tænkes at have været af trevler, rødder, siv, sener, tarmar, taggel eller andet, skulde blive tjenligere til sit brug.

dalsøerne, hvor (som f. eks. paa øen Gossen) de store myrstrækninger midt paa øen har furustubber, men ingen myrpæle.

Og i samme forenings aarsberetning for 1889 omtales 8 træpæle fra en myr paa Fitja i Søndhordland. Pælene findes der i mængde og staar tildels saa tæt, at man kan komme til at sætte foden paa 3 pæle paa en gang i de dele af myren, hvor de findes. I overlærer K. Ryghs „faste fornlevninger og oldsagsfund i søndre Trondhjems amt“, side 164, omtales efter K. Lossius's indber. i Vidsk. S. Skr. 1878, side 2 ff., lignende fund fra Hopstad paa Hitteren (45 cm. lange furupæle, nedentil øiensynlig med jernøkse tilspidsede, 1 m. dybt i myren med omtrent 30 cm.s indbyrdes afstand).

Og i sin reiseindberetning i Vidsk. S. Skr. for 1888—90, side 256—257 omtaler K. Lossius myrpæle, fundne ved Kalsvik i Bud prestegjeld, og en „hugstabbe“ og fliser af træ, muligens af myrpæle, fundne dybt i en myr ved Hustad, samt rester af træstør, fundne i myr ved Male, ogsaa i Bud prestegjeld,

Dr. Reusch oplyser, at professor O. Rygh mundtlig havde meddelt, at han fandt det lidet sandsynligt, at myrpælene kunde være „ulveskræmmer“, da de, som det fremgaar af beskrivelser, findes tildels ganske tæt ved hverandre. (Man havde beretning om, at en „skrubbeskræmme“ blev opsat over Sandeid og i 100 aar holdt ulven borte fra egnen udenfor).

Hr. skoledirektør Kullmann har velvillig meddelt, at han paa Søndhordland har hørt befolkningen fortælle, at ogsaa der finder man hvert aar mange myrpæle, dog i de senere aar i aftagende mængde. Paa bygdemaalet kaldes pælene der „fiendsnabbar“ (☉: fodangler).

Jeg har tænkt mig muligheden af, at man ogsaa ad anden vei end ved fund kunde komme til at faa vide noget om brugen af myrpælsnarer, som efter de nu gjorte talrige fund af myrpæle langs vore kyster, synes at have været meget anvendte i gamle dage. Mon om ikke helleristningerne skulde kunne meddele os noget herom? Disse, som dog fortæller os forskjelligt om fortidens næringsliv. Sagaerne derimod har jo andre ting at berette.

Naar myrpæle og andre lignende redskaber ikke fremdeles er

i brug hos kystbefolkningen i Norge, har dette fremfor alt sin grund i den voldsomme aftagen af fuglebestanden, takket være efterstræbelserne med alle slags sindrig udtænkte og stadig forbedrede fangst- og jagtredskaber. Og desuden er i aarhundredernes løb befolkningens levesæt blevet omlagt, idet nye og mere rationelt drevne næringsveie er traadt mere i forgrunden.

Anderledes derimod dengang, da Harøhytten — mørk og lav — stod derude paa øen ude i skjærgaarden. Men det er nu en saga blot, neppe nok det!
